

Afscheidsinterview met Bas Blaauboer

Bas Blaauboer heeft in februari 2022 afscheid genomen van de CCD. Met zijn vertrek verliezen wij een zeer gewaardeerd lid van het eerste uur. Binnen de CCD stond Bas bekend als een bruggenbouwer en bevlogen expert op het gebied van de 3V's en toxicologie. We zullen zijn rijke ervaring in het werkveld en humoristische kwinkslag gaan missen. Samen met Bas blikken we terug op zijn carrière en zijn werk voor de CCD. We ontmoeten Bas en zijn vrouw Marianne in de tuin van hun landelijk gelegen huis en worden enthousiast begroet door hun hond Maïke. Onder het genot van een mok filterkoffie en een plak cake beginnen we aan ons afscheidsinterview.

Bas, waar komt jouw affiniteit met dieren vandaan?

Ik heb altijd iets met dieren gehad. Ik zou niet zo goed kunnen zeggen waar de interesse precies vandaan komt. Ik ben opgegroeid op een boerderij en dieren zijn van jongs af aan altijd een deel van mijn leven geweest. We hebben vroeger altijd honden en katten gehad. Mijn moeder was bestuurslid bij een dierenasiel en ik heb van huis uit geleerd om op een verantwoorde en respectvolle manier met dieren om te gaan. Je moet goed voor je dieren zorgen.

Hoe zag jouw carrière eruit voor je bij de CCD kwam?

Ik heb 41 jaar bij de Universiteit Utrecht gewerkt op de Faculteit Diergeneeskunde. Van 1973 tot mijn pensioen. In 1978 heb ik mijn promotieonderzoek afgerond met het proefschrift "Formation and reduction of ferrihemoglobin in red cells. Effects of phenylhydroxylamine and monoaminophenols in avian and mammalian erythrocytes". Ik onderzocht de effecten van deze stoffen op rode bloedcellen van vogels, ratten en andere zoogdieren. Na mijn promotie ben ik de onderzoeksgroep voor Biochemische en Cellulaire Toxicologie gaan leiden. Onze groep werkte aan alternatieven voor dierproeven zoals celculturen en *in silico* modellen. Ik was lid van de adviesraad van de [Doerenkamp-Zbinden Foundation](#). Met financiële steun van deze stichting ben ik in 2008 benoemd tot Hoogleraar op de leerstoel "Alternatieven voor Dierproeven in de Toxicologische Risicobeoordeling" bij het Institute for Risk Assessment Sciences (IRAS) van de Universiteit Utrecht. Vanuit deze functie heb ik mij ingezet voor het ontwikkelen en verspreiden van alternatieve methoden voor dierproeven in de toxicologie en de implementatie van deze alternatieven in het onderzoek en onderwijs.

Je bent dus vrijwel je hele carrière met alternatieven voor dierproeven bezig geweest. Aan welke initiatieven heb je zoal meegewerkt?

Ik heb sinds 1980 aan de Universiteit Utrecht gewerkt aan het ontwikkelen van alternatieven voor dierproeven in de toxicologie. Dat onderzoek betrof onder andere het gebruik van primaire culturen van levercellen ter bestudering van het metabolisme en de toxische werking van lichaamsvreemde verbindingen. Hierbij werd ook gebruikgemaakt van levercellen van de mens. Dit gaf daardoor een directer beeld van wat zo'n stof in het menselijk lichaam doet. Daarnaast hebben we modellen (o.a. computersimulaties) ontwikkeld om de resultaten van deze celcultuur-experimenten te vertalen naar het intacte organisme (in vitro-in vivo extrapolatie).

Eind jaren tachtig werd ik lid van de European Research Group on Alternatives for Toxicity Testing (ERGATT). Dit was een informele groep van Europese wetenschappers die als doel had om innovaties op het gebied toxicologie en toxiciteitstesten te stimuleren. Wij vonden dat de 3V's het grootste doel moesten zijn en daarom was het ontwikkelen, valideren, evalueren en promoten van *in vitro*

methoden onze prioriteit. ERGATT heeft veel impact gehad op de discussie omtrent de validatie van alternatieven voor dierproeven in onderzoek. Op basis van het werk van o.a. ERGATT heeft de Europese Commissie in 1991 het European Centre for Validation of Alternative Methods (ECVAM) opgericht, waar ik van 1993 tot en met 2002 lid ben geweest van de Scientific Advisory Committee.

Verder ben ik betrokken geweest bij verschillende programma's, workshops en publicaties over het gebruik van hepatocyten, biokinetisch modelleren, valideren, metabolisme, repeated dose toxicity, de bloed-hersen barrière, en in vitro biokinetiek. Daarnaast ben ik (mede) organisator geweest van 2 wereldcongressen op het gebied van alternatieven voor dierproeven, heb ik meer dan 10 jaar in het ZON programma comité voor alternatieven van dierproeven gezeten, was ik ruim 15 jaar lid van de NWO-wetenschapscommissie voor het platform alternatieven voor dierproeven en was ik mede oprichter en eerste voorzitter van de Nederlands-Belgische Vereniging voor In Vitro Methoden (INVITROM). Ik heb ook de brancheorganisatie van de Cosmetische industrie in Europa geconsulteerd over de mogelijkheden om zonder proefdieren goede risico-inschattingen te maken van de toxiciteit van hun producten. Tot slot was ik meer dan 20 jaar editor- in-chief van Toxicology in Vitro en editorial board member voor Alternatives to Laboratory Animals, Human en Experimental Toxicology (ALTEX).

Het is misschien een open deur, maar wat is je standpunt ten aanzien van proeven met dieren?

Dierproeven zijn een noodzakelijk kwaad en we moeten onze stinkende best doen om ze zo snel mogelijk te vervangen door diervrije alternatieven!

Hoe ben je bij de CCD terecht gekomen?

Vanwege mijn expertise als expert alternatieven voor dierproeven ben ik van 1995-2008 voorzitter geweest van de DEC NVI-RIVM. Ook zat ik van 2000 tot 2010 in het bestuur van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) waar ik werkzaamheden verrichtte die enigszins vergelijkbaar zijn met het werk van de CCD. Toen de CCD in 2014 werd opgericht was men op zoek naar een expert voor alternatieven voor dierproeven. Ik ben gevraagd om te solliciteren voor de CCD. Ik had natuurlijk enige expertise op dat gebied en was net met pensioen gegaan. Dus ik dacht, waarom niet?

Hoe was het in het begin om voor de CCD te werken?

Wij CCD leden kenden elkaar in het begin nog nauwelijks. We moesten echt op zoek naar een goede werkwijze met elkaar en met het veld. Het proces verliep in de begindagen van de CCD dan ook best wel stroef en iedereen, CCD leden en ketenpartners, moesten echt wennen aan de nieuwe situatie. Het was ook zoeken naar de exacte rol van de CCD en de manier waarop de nieuwe juridische kaders moesten worden toegepast. Wat is precies de definitie van een project? Wat bedoelen we met ethische kaders? Wat verwachten we precies van de DEC's? Al dit soort vragen moesten we zelf nog uitwerken. Hierdoor was de begintijd best moeilijk, zowel voor ons als voor het veld. Ik denk dat we bepaalde aspecten in het begin wat te strikt hebben geïnterpreteerd, denk bijvoorbeeld aan de discussie omtrent fokoverschotten (gebruik van mannetjes en vrouwtjesdieren). Op veel vlakken is nu veel meer harmonisatie en onderling vertrouwen ontstaan waardoor we nu veel soepeler met elkaar kunnen omgaan. We hebben nu veel beter duidelijk weten te maken welke informatie we nodig hebben om een project te beoordelen en tot een goede besluitvorming te komen. Aanvragers weten daarom nu beter hoe de CCD werkt en waarom zij bepaalde informatie vraagt dan in de beginperiode.

Wat vind je van kritische geluiden over de CCD?

Je hoort weleens kritiek dat de CCD in Nederland te strikt is in vergelijking met andere EU lidstaten. Dat is in mijn ogen een oneerlijke vergelijking. Ik vind dat Richtlijn 2010/63/EU op een goede manier in de Nederlandse regelgeving is geïmplementeerd. Dat andere EU landen dit op een andere manier hebben gedaan, ligt buiten de invloed van de CCD. Ik geloof niet dat veel wetenschappers door zogenaamde bureaucratie in het Nederlandse systeem met hun onderzoek naar het buitenland verhuizen. Aanvragen kunnen heel snel behandeld worden als ze goed zijn opgesteld. Als het belang voor de volksgezondheid groot is, denk bijvoorbeeld aan COVID-19 onderzoek, kunnen projectaanvragen (of wijzigingen) zeer snel worden behandeld. In de afgelopen 2 jaar zijn onderzoeks aanvragen voor COVID-19 soms zelfs binnen een dag door de CCD behandeld. En dan is er nog de kritiek op de veronderstelde dubbele toetsing. Er zit een zeker mate van overlap in de beoordeling van de DEC en de CCD. Dit is onvermijdelijk. DEC's doen hun werk goed, maar de CCD is verantwoordelijk en moet dus weten wat zij vergunt. Doordat de CCD alle aanvragen beoordeelt, zorgt zij ook voor een gedegen juridische inkadering en, nog belangrijker, consistentie binnen Nederland.

Ben je ook specifieke dilemma's/uitdagingen tegengekomen?

Het huidige stelsel heeft gezorgd voor een bepaalde 'juridificering van het beoordelingsproces'. Er zijn juridische kaders opgesteld, wat betekent dat je ethiek in een juridisch kader moet gieten. Dit is eigenlijk niet goed mogelijk. Ethiek loopt vaak vooruit op de wet, de ethiek van nu leidt misschien over 5-10 jaar tot nieuwe wetgeving. Dit betekent dat we misschien soms vergunningen moeten afgeven omdat ze aan de huidige wettelijke kaders voldoen, terwijl er toch bepaalde morele bezwaren aan een vergunning kleven. Denk bijvoorbeeld aan dierproeven ten behoeve van intensieve vormen van veehouderij. Vanuit de maatschappij komt steeds meer weerstand tegen intensieve veehouderij en de CCD heeft veel geworsteld met aanvragen die verdere intensivering in de hand kunnen werken. Uiteindelijk is voor dit ethische dilemma advies gevraagd bij de Raad voor Dieraangelegenheden. Dit advies heeft geleid tot een specifiek uitvoeringsbeleid voor aanvragen voor de veehouderij, dat de DEC's en CCD helpt in de morele afweging.

Een ander dilemma zijn proeven voor toelating van vaccins of medicijnen op externe markten waarvoor proefdier vrije alternatieven bestaan die algemeen geaccepteerd worden in Europa. Voor dergelijke dierproeven maakt de CCD per middel een aparte ethische afweging.

Waar zie jij verder nog verbeterpunten?

Misschien zou de CCD nog meer werk kunnen maken van het aankaarten van dilemma's. Denk bijvoorbeeld aan het verspreiden van informatie over alternatieven. Ik vraag me soms af of alle onderzoekers die in Nederland met dieren werken wel goed op de hoogte zijn van de mogelijke alternatieven. Dit is niet de wettelijke taak van de CCD, maar wie moet dan wel het voortouw nemen in het aanzwengelen van die discussie? Dit soort dilemma's moeten door de CCD worden aangekaart bij de juiste partijen en vervolgens door een andere partij worden opgepakt. Misschien biedt de evaluatie van het stelsel die nu loopt in opdracht van het Ministerie van LNV hier perspectief voor.

Daarnaast vind ik persoonlijk dat er een weeffout in de wet zit. In mijn ogen hadden de DEC's meer losgekoppeld moeten worden van de onderzoeksinstellingen, bijvoorbeeld door te zorgen voor een onafhankelijke financiering. Dit is destijds niet gebeurd, waardoor een deel van de DEC's een financiële relatie hebben met een onderzoeksinstelling. Dit maakt ze in potentie kwetsbaarder voor invloeden vanuit de instelling waarvoor ze aanvragen beoordelen. Ik denk daarom dat het beter zou zijn als alle DEC's onafhankelijk gefinancierd zouden worden.

Waar ben je het meest trots op?

Ik ben er trots op dat we ondanks de stroeve begintijd toch wel vertrouwen van het veld hebben gekregen dat we het niet beroerd doen. Ik heb via de CCD een bijdrage kunnen leveren aan het verantwoord gebruiken van proefdieren in Nederland en ik denk dat dit een forse bijdrage is geweest.

Ga je ons missen?

Absoluut! Maar ik ben nog lang niet klaar, dus we komen elkaar vast snel weer tegen!